

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Van Daar naar Nu – Beter contact tussen geweldslachtoffers en naasten

toe te keren. De cliënt moet beslissen iets te doen met de traumagerelateerde klachten, in traumabehandeling gaan en met behulp van gesprekken met de therapeut en zijn naasten de verwarring in tijd en plaats opheffen. Als systeemtherapeut mis ik de bredere samenhang en de verbanden die het leed, de traumagerelateerde klachten en de trauma-inhoud op de voorgrond houden. Het boek vertrekt namelijk vanuit een geïndividualiseerde visie op trauma. De interpretatie van de opstellingen wordt gedaan door de therapeut die de problemen duidt. De partner en gezinsleden worden erbij uitgenodigd tot steun en om veranderingsimpulsen te geven. Verder mis ik een systemische en open visie op gezin en paar. Ieder gezinslid, elke partner is daarbij op zijn beurt een knooppunt van veel andere relaties en ruimere beïnvloedingen vanuit andere

contexten. Meer algemeen is er geen oog in het boek voor de samenhang met invloeden van de tijdgeest en sociale vertogen op trauma.

Dit boek biedt een goede inzicht in de doelgroep. Het biedt inspiratie voor gezins- en relatietherapeuten op het vlak van psycho-educatie en verheldering van de klachten. Het reikt een methodiek aan om uit te proberen en aanvullend systemisch te verrijken.

Kris Decraemer is klinisch psycholoog en systeemtherapeut. Ze is staf lid op de Interactie-Academie en verantwoordelijk voor het inhoudelijk domein trauma en geweld. Ze is hoofdopleider van de specialistische opleiding 'Complexe verwerkingsprocessen en trauma'. E-mail: kris.decraemer@iaac.eu.

EFT in uitvoering – Een casusboek

Judith de Graaf & Jaap Zoetmulder (red.) (2018).

Utrecht: Stichting EFT Utrecht. 303 pp., € 29,95. ISBN 978 90 816169 5 9.

Mieke Hoste

Het eerste Nederlandstalig *emotionally focused therapy* (EFT) praktijkboek kon niet lang meer op zich laten wachten. De redacteurs van dit boek, Judith de Graaf en Jaap Zoetmulder, zijn beiden EFT-supervisor en hebben hun eigen praktijk. Daarnaast zijn ze ook opleider en supervisor binnen de NVRG en hebben ze heel wat praktijkervaring op zak. Het allereerste exemplaar van hun praktijkboek overhandigden ze aan Sue Johnson, de grondlegger van de *emotionally focused therapy*,

op het vijfde EFT-congres in Utrecht in april vorig jaar.

In zestien hoofdstukken belicht dit praktijkboek een breed pallet uit de dagelijkse praktijk van EFT-therapeuten uit België en Nederland. Een handig overzicht aan het begin van het boek nodigt uit de casuïstiek te lezen die het meeste aanspreekt. De visueel aangename vormgeving en de hapklare toegepaste casuïstiek zorgen ervoor dat je vlot door de hoofdstukken manoeuvreert. Bijzonder aangenaam aan dit boek is de afsluiting van elk hoofdstuk met een aantal aanbevelingen. Deze fungeren als richtingaanwijzers om met het voorgestelde casusmateriaal aan de slag te gaan.

Karin Wagenaar en Lieven Migerode bijten de spits af met een helder en samenvattend overzicht van de hechtings-theorie, het hart van de EFT. Ze frissen

hiermee de kernbegrippen rond hechting op bij de lezer, zonder in oeverloze herhaling te vervallen. Ook de meest recente onderzoeken van het EFT-model worden weergegeven. Hiermee onderbouwen ze hun bewering dat hechtingstheorie de meest verfijnde en best onderzochte theorie van de menselijke ontwikkeling is. Samen met Zoetmulder geeft Migerode vervolgens ook het belang weer van fase 0: het creëren van helende kaders voor en tijdens de start van de therapie. Er is veel aandacht voor het fundament van het EFT-huis, het samen creëren van het therapiekader en het bespreken van de wederzijdse verwachtingen rond het model.

De volgende hoofdstukken beslaan het gebruik van het model bij koppels die zich in een specifieke fase van de gezinsontwikkeling bevinden: een paar met jonge kinderen, stellen van middelbare leeftijd en ouderen. Het gebruik van het EFT-model lijkt in periodes van transitie van grote waarde aangezien oorspronkelijke hechtingsstrategieën juist dan geactiveerd kunnen worden, wat tot een beleving van dreigend verlies kan leiden in het hier en nu. Het EFT-model en het gezinsontwikkelingsperspectief (Govaerts & Splingaer, 2014) kennen in deze hoofdstukken een mooie kruisbestuiving.

De Graaf onderstreept het belang van het benoemen van de levensfase als aanjager van de cirkel. Door de stress die eigen is aan elke levensfase expliciet en herhaaldelijk te benoemen als aanjager, wordt deze geëxternaliseerd en tegelijk ook genormaliseerd. Bovendien is het helpend om de ontstaansgeschiedenis van de relatiepatronen in kaart te brengen en eventuele hechtingstrauma's op te sporen zodat het oude zeer niet in de weg blijft staan van het hier en nu.

Ria de Jong beschrijft hoe zij gedurende de hele therapie oog houdt voor het bredere systeem en besluit dat het bijzonder zinvol kan zijn om aandacht te hebben voor de wijze waarop ook de kinderen de cirkel tussen de partners beïnvloeden.

Verderop in het boek tref ik nog een hoofdstuk aan dat in deze rij past. In het hoofdstuk rond de dynamiek van het paar in een nieuw samengesteld gezin illustreert Wieneke Blik hoe EFT houvast biedt in het schijnbaar onontwarbare kluwen van loyaliteiten, belangen en hechtingsbehoeften.

In het hoofdstuk rond traumakoppels brengt Marika Engels een casus naar voren waarbij twee therapeuten worden ingezet. Twee therapeuten in een sessie kunnen de setting van de therapie nog veiliger maken. De therapeuten kunnen in het bijzijn van de partners onderling reflecteren, wat helpend is om niet meegezogen te worden in het narratief van een van beide partners. Er kan ook individueel gewerkt worden aan thema's waarvoor in de koppeltherapie onvoldoende ruimte is. Bij trauma verdient de therapeutische relatie extra aandacht.

Trauma's komen ook vaak voor bij de geweldkoppels die Jef Slootmaeckers en Migerode beschrijven in hun hoofdstuk. Partnergeweld, in het bijzonder situationeel partnergeweld, is geen contra-indicatie voor relatietherapie en EFT, zo benadrukken zij. Ze vinden gehechtheidsbetekenis voor geweld in het reguleren van nabijheid en afstand tussen de partners. Niet alleen biedt het hoofdstuk houvast voor de therapeut, het is ook destigmatiserend voor de geweldkoppels en laat toe dat zij zich thuis voelen in het EFT-huis.

Een andere verrassende toepassing van EFT wordt uitgewerkt voor stellen met een somatisch onbegrepen lichamelijke klacht.

EFT in uitvoering – Een casusboek

Noor van der Werf gaat via het lichaamsgericht mentaliseren op zoek naar de taal van het lichaam, die vaak geworteld is in onderliggende trauma's. Ze gaat over tot het bieden van relationele hulp aan mensen die vanuit hun overlevingsstrategie juist liever geen relaties willen inschakelen. De deactiverende hechtingsstijl is oververtegenwoordigd in deze patiëntengroep. Deze 'doe-het-zelvers' zijn ervan overtuigd dat ze toch alles alleen moeten doen en zijn geneigd lichamelijke klachten weg te rationaliseren.

Karin Wagenaar staat uitvoerig stil bij de diagnose depressie en de samenhang met gehechtheid voordat ze haar casus toelicht in het hoofdstuk 'Depressie – ondermijner van de verbinding'. Ook in deze casus wordt de depressie geëxternaliseerd tot aanjager van de interactiecirkel, als een donkere wolk die komt binnendrijven, de gemeenschappelijke vijand. Verder is er aandacht voor paren die met kanker geconfronteerd worden. In het hoofdstuk rond gezamenlijk rouwen als partners bij het overlijden van een kind wordt een verbinding gemaakt tussen EFT-interventies en een recente rouwtheorie, het 'dual proces model' (Stroebe & Schut, 2002). De auteurs Lieven Migerode, Katrien Lagrou en An Hooghe maken onderscheid tussen rouwbegeleiding bij veilig en onveilig gehechte paren.

De hoofdstukken rond seksualiteit en ontrouw konden niet ontbreken in dit boek. Petra Deij en Judith van Verseveld verbinden de wijze waarop partners zich reguleren en uitdrukken met betrekking tot emoties, met de seksuele relatie. Ze maken ook een onderscheid tussen seksuele behoeften en gehechtheidsbehoeften in het bespreken van seksualiteit bij het paar. Petra Deij laat de lezer voelen dat indien de therapeut het

EFT-model hanteert, men ook bij de hechtingskwetsuur van ontrouw kan komen. Verder hebben de auteurs oog voor de maatschappelijke discoursen die de therapeut zelf geïnternaliseerd heeft rond de thematiek van ontrouw.

Zoetmulder staat in hoofdstuk 9 stil bij de vermijdende hechtingsstijl. De koppels met twee vermijdende partners kennen we allemaal. Het is niet evident om bij hen tot dansen over te gaan in de spreekkamer. In de beschreven partnertherapie lukt het Zoetmulder toch aardig door langzaam te bewegen en een PACE-houding aan te nemen (Hughes, 2007). Een houding waarbij speelsheid, verbazing, acceptatie, nieuwsgierigheid, humor en empathie voorop staan. Tot slot beschrijven Zoetmulder en De Graaf in het laatste hoofdstuk een methode voor de (EFT-) systeemtherapeut om tijdelijke blokkades in zijn of haar functioneren als therapeut te kunnen hanteren. Opnieuw vormt het *attachment-focused family therapy*-model van Daniel Hughes de inspiratiebron. De auteurs buigen zijn concept van de kernvermogens bij geblokkeerd ouderschap om naar de kernvermogens die nodig zijn voor 'goed therapeuschap'. In acht stappen bieden ze de therapeut een zelfhulp pakket aan om te deblokken. Dit vormt een dankbaar afsluitend hoofdstuk dat het belang van het persoonlijk functioneren van de therapeut naar waarde schat, als een voorwaarde om toekomstige casuïstiek te blijven benaderen met de EFT-bril stevig op de neus.

Dit casusboek laat me opnieuw voelen dat de EFT-benadering in diverse contexten waardevol kan zijn. Het boek prikkelt zowel ervaren als beginnende EFT-therapeuten door de diverse toepassingen praktijkgericht te illustreren.

EFT in uitvoering – Een casusboek

Mieke Hoste is werkzaam als klinisch psycholoog en psychotherapeut in kliniek Sint-Jozef Pittem. Daarnaast is ze opleider in Rapunzel te Diest, EFT-supervisor in opleiding en werkt ze in een eigen praktijk te Aalter.

Hughes, D.A. (2007). *Attachment-focused family therapy*. New York: Norton.

Stroebe, M. & Schut, H. (2002). Meaning making and the dual process model of coping with bereavement. In Neimeyer (red.), *Meaning reconstruction and the experience of loss*, (pp. 55-73). Washington, DC: American Psychological Association.

Literatuur

Govaerts, J.M. & Splingaer, G. (2014). Gezinsontwikkelingsperspectief. In A. Savenije, J. Van Lawick & E. Reijmers (red.), *Handboek systeemtherapie* (2de druk, pp. 295-308). Utrecht: De Tijdstroom.

Systemisch werken – Een relationeel kompas voor hulpverleners

Anke Savenije, Justine van Lawick & Ellen Reijmers (2018). Amsterdam: de Tijdstroom. 229 pp. € 34,00. ISBN 978 90 5898 316 9.

Wilco Kroon

Tijdens het NVRG-congres in september 2018 in Haarlem werd het eerste exemplaar van *Systemisch werken* door auteur Anke Savenije overhandigd aan Inge Drabbels, systeemtherapeutisch werker van het eerste uur. Een feestelijk moment waarbij wat mij betreft niets te veel is gezegd over dit mooie boek.

De auteurs zijn vrouwen van naam in de wereld van de systeemtherapie. Zij hebben hun sporen verdiend in ons werkveld, hebben daarover gepubliceerd en vormden samen de redactie van het *Handboek systeemtherapie* (Savenije, Van Lawick & Reijmers, 2014). Ons vak heeft de maatschappelijke wind in de zeilen en daarom is het een goed moment om een

boek te publiceren waarin systemisch werken voor een brede groep hulpverleners handen en voeten krijgt.

Systemisch werken is geschreven vanuit een sociaal-constructionistische visie op ons vak. De dominante systemische perspectieven zijn in dit boek die van de collaboratieve en narratieve praktijken. De auteurs integreren daarin veel ideeën en technieken uit andere benaderingen. Zo ontstaat wat de auteurs in de ondertitel 'een relationeel kompas' noemen. Dit boek helpt de systemisch georiënteerde hulpverlener bij het navigeren door een overzicht te bieden van de vele aspecten die in het relationeel werken van belang zijn.

Systemisch werken beslaat twaalf hoofdstukken. Hoofdstuk 1 start met de vraag of gezinnen bestaan en beschrijft een aantal verschillende wijzen van kijken naar (en dus ook door!) families. De auteurs benoemen dat je 'lens' (p. 16) bepaalt wat je ziet en zij houden een pleidooi om regelmatig van lens te wisselen om een zo rijk en dynamisch mogelijk beeld van families te krijgen. Want, zo schrijven ze, 'het gezin of de